



Ära põe, kõik läheb hästi!

Pär-Ola Jonas Jonasson, sündinud 6. juulil 1961, on rootsi ajakirjanik ja kirjanik. Jonas Jonassoni debüütromaan "Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus" (2009; tõlkinud Kadri Papp, Tallinn: Varrak, 2012) oli 2010. aastal Rootsis enimmüüdud romaan, mida on saatnud suur rahvusvaheline menu. Raamat on tõlgitud rohkem kui 30 keelde ning 2013. aastal valmis Felix Herngreni juhendamisel ekraniseering.

„On esmaspäev, 2. mai 2005, Allan Karlsson astub Sörmlandi maakonna Malmköpingi alevi vanadekodu esimese korruse aknast välja lillepeenrasse. Manööver oli keerukas, kuid tehtav, hoolimata asjaolust, et Allan sai täna sada aastat vanaks. Seetõttu ta seisatas korra akna all paikneval võõrasemapeenras ning kõhkles - tema jaoks korraldati ju sünnipäevapidu. Allan oli maha unustanud oma mütsi ja kingad ning öde Alice võis tal olla jälil.“

Iga teekond algab ühe ainsa sammuga ja selle otsustas ette võtta ka Allan, kes juhindub põhimõttest, et optimism ning positiivsus toovad alati kastanid tuest välja. Algab üks järjekordne Allani suur seiklus, kust ei puudu hea huumor.

Paralleelselt kuu aega vältava tagaajamisega läbi Rootsi, viib meid Jonasson reisile läbi 20. sajandi ajaloo ja „on, nagu on, ja tuleb, mis tuleb“ Allani eluloo.

Romaani peategelane Allan Emanuel Karlsson sündis 2. mail 1905 Rootsis Yxhultis. Allan jõudis käia koolis ainult kolm aastat, kui ta isa kodust lahkus ning tema pidi hakkama oma ema eest hoolitsema – selleks asus Allan tööle Nitroglycerin AB jooksupoisi kohale. Peagi kaotas Karlsson mõlemad oma vanemad, kuid Allan läks eluga edasi, ning varsti oli ta ühe dünamiidifirma omanik, ei läinud palju aega kui juba ta oli pürotehnika alal ekspert ning sattus Hispaania kodusõtta koos ühe oma kaastöötajaga. Alguses sõdis vasakpoolsete rühmituste poolel, kuid varsti leidis end sõbrustamas Francisco Francoga, sest oli, endale hoomamata, hoidnud ära parempoolsete kaotuse. Pärast õdusat õhtusööki generalissimusega asus Allan teele Ameerikasse, kus sai võimaluse tutvuda tugevamate lõhkeainete taga peituvate saladustega. Üsna pea lahendas ta füüsik Robert Oppenheimerile kohvi serveerides ära probleemi, kuidas kontrollida tuumareaktsiooni. Inimene, kes selle ära lahendas võis end peagi leida kahte tekiilat lahendamas Harry Trumaniga, õhtustamas marssal Beriaga või joomas viina koos Stalini või Nixoniga. Allanile oli isegi lubatud personaalne küsimus Stalinile: „Kas sa ei peaks õige neid vuntse maha ajama?“. Kuulsusega kaasnesid suured lahingud oma elu eest Hiina sõjas, kus ta päästis Mao Tse Tungi naise; Himaalajas, mida ületades tahtis turvaliselt Rootsi jõuda; Teheranis vangistuses, kus päästis Winston Churchilli elu; Vladivostoki vangilaagris jne.



Vähe sellest, mis minevikus toimus, ei olnud Allan minetanud oma tegusust ka 100-aastasena. Peale põgenemist vanadekodust leidis Allan end bussi peal, kaasas 50 miljonit rootsi krooni, mille ta varastas kriminaalse taustaga *Never Again* rühmituse liikmelt bussijaamas, kui nooruk käis korra vetsus. Algas tagaajamine, kuhu kaasati kogu Rootsi politsei kui ka *Never Again* rühmitus. Allan leiab oma teel kaaslasi, kellega oma vara ning lugusid hakkab jagama. Ta kohtub kõrges eas olevat Juliust, kes oli oma ringkonnas tuntud kui pätt; Benny`t, kes oli putkaomanik; Bosset, kes oli Benny vend; Kaunitari, kes ilma oma elevandi Sophie`ta ja koerata, ei liikunud kuhugi – ka mitte Indoneesiasse, kuhu nad pärast rahaga pääsemist õnnelikult põgenesid.

Oma esikromaaniga püüab Joanson naeruvääristada rootsilikku süsteemi, kus on levinud põhimõte, et haridusega puudub tulevik. Seda näitlikustab juhtum, kui 1945. aasta aprillis viibis Allan Ameerikas Los Alamoses raamatukogus mõeldes välja, kuidas panna tuumapommi töökorra. Kevadel toimival peafüüsikute kokkutulekul arutlesid erinevate doktorikraadidega teadlased endiselt selle probleemi üle, mille Allan, kes oli ainult kolm aasta koolis käinud, lahendas üksinda raamatukogus ära – Allan oli sellel kokkutulekul määratud kelneriks, kuid peagi päevakangelaseks. Aastaid hiljem, kui Allan sattub Rootsis Atomenergia AB, tuumarelava arendamisega tegeleva firma tööintervjuule, lükatakse ta avaldus tagasi. Tituleeritud ja silmakirjalikud koolmeisterid leidsid Karlssonis vaid lollust ning Allani puudus mingisugune haridus. On selgelt mõista, et kraadid ja diplomid ei anna veel oskusi ja teadmisi.

Raamatus leiab ka tõdemuse, et keerulistel asjadel on lihtsad lahendused ning pole põhjust üle mõelda. Allan lahendas tuumapommi arendamisel tekkinud probleemi, kasutades selleks kõige lihtsamat ja tavalisemat vanaaegset lõhkelaengut. Samal ajal otsisid füüsikud aga mingit uut ainet või seadeldist. Oma eluloo jooksul käituski Allan tõdemusest, et pole mõtet kaugele ette mõelda ning raskeid skeeme valmistada, vaid lihtsalt lasta asjadel veereda ja küll komplikatsioonid lahenevad. Ilma selleta poleks Emanuel kuidagi suutnud pääseda eluga Mao Tse Tungi, Kim Il Sungi ja Kirill Afansjevitši ühiskohtumisest, olles ise just õhku lasknud Vladivostoki vangilaagri.

„Vladivostoki vangilaager põles maatas, sest tekikonteineris oli järsku hakanud tulema suitsu, mille tõttu, osadel vangidel tekkis hirm ning nad hakkasid põgenema, mistõttu valvurid hakkasid tulistama vange, kuid olid tulistanud kogemata ka konteinerit, kus oli 1500 käsigranaati, mille plahvatuse tagajärjel tekkinud löökjõud kergitas õhku järgnevad konteinerid, mis sisaldasid maamiine, diisli, bensiini ja muud laskemoona. Peagi võtsid tuld tankerid, mis mööda rannikut liikudes panid põlema 2,2 km maju, mistõttu Vladivostok oligi üsna pea kadunud.“

Sageli saavad kõige väiksematest asjadest alguse suured asjad – nii nagu juhtus Vladivostokis või kui Allan, hoolimata vähimalgi määral poliitikast, määras oma heatahtlike ja näiliselt olematute tegudega



ära, kes võidavad Hispaania kodusõja, kas Hiina sõjas jääb peale sotsialism või vabariiklus, või kuidas tuleb Nixon 1970ndatel võimule.

Kõigest hoolimata jääb teoses läbi kumama vastumeelsus kehtivate tavade ja süsteemi suhtes. Nii nagu Allan väljendab teose alguses ning lõpus, et tema ei viitsi olla seal vanadekodus ja alluda mingile korrale – käia vetsus ette antud ajal, minna magama enne kella kümnet, süüa õhtusööki kell 18:00 ning hoiduda viinast, sest see on tervisele hea -, Allan tahab teha seda, mis tema heaks arvab, teda muu ei huvita – ei seadused ega võimujuhid.

"Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus" on heaks lugemiseks nii ajaviiteks kui ka muidu lõbuks, pakkudes samal ajal võimalust leida nõ *deep* mõtteid ja vapustavalt kaasahaaravat ning vaimukat lugu 100aastasest Allanist. Seda romaani lugedes on lugejal alati muie näol ning vahest esineb ka naerupahvakaid, mis sind ümbritsevaid inimesi kohutada võivad, kuid nagu Allan ütles: *"Don't worry, be happy."*

Ulakass 2015